

IZ NAŠIH ŽUPA

EPOPEJU IMAMO —

ona treba opremu da kao cjelina krene svijetom — neizmjereno umjetničko narodno blago čeka genija

Među vrijednim glazbenim i scenskim božićnim priredbama oko jaslaca kojima crkve u Rijeci upravo kao da se natječu, ove godine je po ljepoti i neposrednosti davanja posebno zapažena takva priredba u crkvi M. B. na Trsatu — »Žive jaslice«.

Izvoditelji (mješoviti pjevački zbor Bazilike i djevojčice iz vjeronaučne obuke te dirigent zbora i orguljaš o. Alojzije Vešligaj) tom su prilikom prisutnima pružili prelijepu časove duševnog uzdignuća u ozračju božićne radosti. Taj užitak pribavilo nam je, uz svega nekoliko kratkih prizora u pokretu i recitanda, samo pjevanje božićne pjesme, naše božićne pjesme.

Sve su te pjesme bile iz hrvatske božićne epopeje koju su nam namrla ponajviše daleka, minula stoljeća. Pretežnim dijelom svoga gradiva ta epopeja je dugo, od davnine, u našim srcima, u ušima sviiju i svagdje gdje nas ima, i jedva da u njoj ima kakva jedinica što bi posve bila strana kome od nas.

»Kakva sila je te pjesme rasula po svim hrvatskim krajevima, da su ispunile svaki dom, zašle u male potleušice i ispunile radošću svako srce?« uskliknuo je jednoć u divljenju neutruđeni istraživač hrvatske književne prošlosti Franjo Fancev u razgovoru s M. Ujevićem prije gotovo 5 desetljeća.

Izvedba na Trsatu ojačala je u meni davnu mi čežnju da tu epopeju doživim slušajući je kao cjelinu, dakako, u opremi koja bi joj omogućila da lako krene širim prostranstvima negoli joj je to do danas moguće.

Tko ne želi da to blago prihvati i noviji naraštaj sa srcem kao danas još mi ... stariji.

Međutim, višestruka širina te epopeje može otežavati mogućnost da tu našu svetinju i noviji naraštaji u novom životnom kompleksnom ritmu uzmožnu prigrliti i doživljavati danas još kao mi ... kojima je otići.

Cjelina scenskog prikaza »Žive jaslice« (njen autor o. Alojzije je pripremio i vodio izvedbu, a sam navodi da je mnogo poticaja i nadahnuća dobio iz knjige o. Bonaventure Duda »Svijeta razveselitelj« u izd. KS) vodi nas kroz sva pradávná razdoblja od čovječjeg pada, kroz čežnuća i duga očekivanja Izvavitelja, njegovo navještenje i rođenje u štalici u tihoj noći, dočarava ozračje skromnosti i sretnog svetog majčinstva, pjev anđela koji obavješćuju priprosti svijet — pastire, zatim dolazak i poklon mudraca s Istoka. Posebno je obilježen život u Nazaretu — svi članovi Svete obitelji rade u Božjem miru i međusobnoj ljubavi.

Da bi nas izbavio od zla, Isusa čeka — trpljenje.

Evo nekoliko naslova pjesama što su uključene u tok zbivanja: U se vrime godišća; Veselje ti navješćujem; Oj Betleme, grade slavni; On siđe na zemlju, tiho; Došao je uzdisani; Radujte se, narodi; Bila je noć; Rodila ga djeva čista; Rodio se Bog i čovjek usred štalice; Veseli se, majko Božja ... Marija pjeva: »Veliča duša moja Gospodina!« Anđeli pjevaju: »Svim na zemlji mir, veselje; Potecite, pastiri«, Hajdmo, braćo, sada! (pastiri); Zdravo, Marija, blažena utroba ...; Ali čistog srca; Sad, pastiri, poletite malom Isusu! (Zajčeva); Zdravo budi, mladi kralju!; Tri kralja jahahu, a na to spontano prihvaćaju vjernici iz klupa:

»Narodil nam se kralj nebeski ...«

»Častimo ga svojim životom i radom...« čuje se poziv recitatorke.

Marija: »O Isuse moj ljubljani, slatki sine moj ...«

Posljednjim nizom obuhvaćena je misao Otkupljenja koju kršćanstvo slavi ove godine. Svi pjevaju:

»On među nas je došao, Krist naš Gospod Bog.«

Čeka ga križ ... Majka će mu pomoći nositi križ

... On će nositi naše patnje, svojom smrću pobijediti će zlo svijeta ...

uskrsnut će ...

ostavit će nam nadu u bolje dane ...

Nije mi svrha da iznesem puni tijek zbivanja kroz pjevanje koje prisutne nije moglo ostaviti ravnodušnim (izvedba je s istim rasporedom sutra ponovljena u franjevačkoj crkvi u Karlovcu), u meni je ona uzbudila davnu moju čežnju ... da naša božićna epopeja dobije dostojnu umjetničku opremu kao samostalna glazbena ilustrativna cjelina — kako bi je mogao prihvatiti svatko kome je poznat misterij Božića, pa i stranac. Ako se to jednom doista ostvari, može se računati s brzim rasprostranjivanjem (tu su ploče i kazete). Kod današnje tehnike prenošenja stvaraocu je lako moguće instrumentalno povezivanje i mjestimični umeci — pa i možebitni vizuelni ilustrativni prilozi — dramska gibivost radnje življa i dinamičnija negoli u običnom oratoriju.

Taj rad očekuje glazbenog genija, dubokog poznavaoa naše umjetničke duše i naše govorne raznolikosti — to se bogatstvo odražuje u hrvatskoj božićnoj epopeji. Smijemo li i pomisliti da naši veliki glazbeni geniji koji su, gotovo odreda (Lisinski, Zajc, Gotovac i dr.) stvorili vebna djela upravo u nezavidno teškim okolnostima, neće i u tome naći nasljedovatelja?

Papandopulo je u oratoriju *Muka Isusova* nedostiživo snažno umjetnički kondenzirao vebno hrvatsko pasionsko pjevanje »za križem«. Nadahnuo se slušajući staru Muku na Cvjetnici u splitskoj crkvi te promatrajući procesije s Raspetim na Veliki petak noću po splitskim ulicama i rivi, zatim gledajući s dubokim doživljavanjem takve procesije kroz mjesta po Hvaru — nositelji križa, nekoć obvezatno bosí ... u bijelim tunikama kreću se u noćnom mraku kroz vinograde i maslinike osvjetljene jedino svjetlom debelih voštanica (»torci«), a do čovjeka iz te polutame dopiru samo zvukovi molitve i pjevača:
O Isuse, Bože sveti,

ki s' se za nas dal propeti ...

Kod božićnog ugođaja stvaraocu je atmosfera još mnogo bliža: koji naš skladatelj ne nosi u sebi poeziju naše božićne pjesme — još od djetinjstva. Sve te pjesme su zaista narodne, pučke, narodne (»masovne«). Ovdje smo, među narodnim, čuli i Zajčevu »Sad, pastiri, poletite...« Provuče li se u željkovanu umjetničku tvorevinu, kao dalek odjek, i odzvuk »Tiha noć...«, bit će to znak da smo dio šire cjeline — gdje smo, u nekom smislu — prvi, ili među prvima.

Naše su božićne pjesme izdavane više puta na pločama i kazetama, a najkompletnija cjelina je na 9 ploča u izdanju Čirilometodskog knjiž. društva, a u novije vrijeme i u izd. KS. U kolekciji Čirilometodskog izdanja zastupljene su pjesme svih naših govora i krajeva i razdoblja. Možebitni stvaralac trebat će paziti i poštivati različite govorne osobine krajeva i vremena, počevši odmah od one najprve (zabilježena oko g. 1380), »U se vrime godišća — mir se svitu navišća...« Danas ona kod izvođenja često trpi jer

se uvijek ne pošti izvorni ikavski tekst (vrime, svitu, ditića) te se već kod početka samog, umjesto: *U se* (taj »se« svakodnevno izgovaramo; jutros, danas, večeras, ljetos — ovog jutra, ovog dana) čuje: «U to vrijeme...» (kad je to vrijeme već spomenuto?) Englezi ne dopuštaju da glumac na pozornici išta mijenja u Sekspirovu govoru (danas nerijetko nerazumljiv), a ovdje se radi o djelu kojim je cijeli naš narod — stvarajući ga kroz stoljeća — dao sebi dostojnu kulturnu iskaznicu. (v. »O dva stiha najpoznatije hrv. božićne pjesme«, Sv. *Cecilija* br. 3 1973, 83).

I svojevrsna izvedba naše božićne epopeje što smo je čuli i gledali u crkvi M. B. na Trsatu, uzorna po svojoj brižljivoj pripremi svih sudionika, naročito solista (voditeljica-recitatorka Metka Mandekić, tenor Franjo Huserik, bariton Josip Lacković te pastirica-voditeljka Milva Burić) gdje se jasno, a katkada, osobito u izmjenama raspoloženja i dramski snažno, ogledao puls zbivanja (što će svoju pointu doseći u apostrofi Otkupljenja i Uskrsnuća), mogla je biti poticaj za još dalji, viši stupanj — da doživimo ostvarenje onoga što je u naslovu ovdje spomenuto.

Ova godina Otkupljenja poziva.

K. MOSKATELO

KANTORSKI SUSRET U SUBOTICI

U Subotici je već postao običajem tzv. zimski susret kantora i orguljaša u vremenu između Božića i Nove godine. U tim danima je subotičko malo sjemenište na raspolaganju, pa tako se ovaj susret već nekoliko godina priređuje u prostorijama Paulinuma.

Pošto je subotička biskupija dvojezična, tako se i kantorski dan održava na dva jezika. Na hrvatskom jeziku održao je značajno predavanje profesor Instituta za crkv. glazbu u Zagrebu M^o Izak Špralja. On je na tom jednodnevnom sastanku prikazao novu hrvatsku pjesmaricu koja nosi naslov: *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*. M^o Špralja je najprije govorio o sastavljanju pjesmarica, zatim o našim dosadašnjim pjesmaricama, kako bi na koncu mogao dati opširan prikaz o novoj pjesmarici. U svom prikazu odmah je prezentirao i primijenio pjesmaricu sa svim njezinim napjevima.

Mađarskoj jezičnoj skupini održano je predavanje o orguljama. Predavač je govorio općenito o orguljama, zatim o graditeljstvu orgulja i o sviranju na orguljama. Ovo predavanje je održao Karpati Jozsef, orguljski umjetnik iz Budimpešte.

Ovi susreti, kao jednodnevni tečajevi su veoma korisni i značajni. To je već uvidio i pok. biskup Lajčo Budanović, pa je pozvao M^o Albu Vidakovića da on pomogne u tome i da organizira takve susrete u Bačkoj. Ova se tradicija, koja se pokazala veoma korisnom nastavlja sada u organizaciji Biskupske glazbene sekcije čiji je pročelnik Josip Mioč.

Obično je na ovim susretima odaziv dobar, ali uvijek zavisi od spremnosti osobe i od podrške župnika.

M.

O NEPOZNATIM DETALJIMA IZ ŽIVOTA STANISLAVA PREPREKA

Kao dugogodišnji suradnik i glazbeni promicatelj našeg skladatelja Stanislava Prepreka, želim prigodom druge godišnjice njegove smrti i pred izlaženje našeg novog crkvenog kantuala, progovoriti o nekim nepoznatim, ali zanimljivim pojedinostima iz njegova života.

S. Prepek je rođen 1900. u Šidu. Učiteljsku školu završio je 1918. u Petrinji, a učiteljsku službu započeo 1919. u Novoj Kapeli. U Petrovaradinu službuje 1920.

a od 1921. do 1926. u Maradiku. Kao učitelj ponovno dolazi u Petrovaradin 1926. i ostaje u njemu do svoje smrti 1982.

Sa sklapanjem počinje Prepek 1914. a crkvenom se glazbom bavi od 1918. Njegova crkvene skladbe izlaze u glazbenim priložima Sv. *Cecilije* od 1922. U to vrijeme on već uveliko radi na promicanju cecilijskih ideja kod nas i s velikim zanimanjem prati zbivanja na crkveno-glazbenom polju. Značajno je njegovo učešće u radu našeg prvog liturgijskog kongresa u Hvaru 1936. kao i njegova suradnja s našim vodećim crkvenim i crkveno-glazbenim časopisima.

Održavajući vezu sa središtem naše crkvene glazbe, Zagrebom, poznao je mnoge tadašnje ugledne crkvene glazbenike, a s nekima se od njih i dopisivao. To su bili Franjo Dugan st., Zlatko Špoljar, dr Vinko Žganec, Juraj i Mladen Stahuljak, Mladen Pozajčić, dr Josip Andrić, Albe Vidaković i dr. U novije doba upoznaje se i dopisuje s Matom Leščanom, Izakom Špraljom, o. Lorandom Kilbertusom i dr.

Prepekova prijepiska s Franjom Duganom st. bila je prava dragocjenost naše crkvene glazbe. Sadržavala je velik broj pisama. Međutim, sva ta pisma, koja su bila svezana vrpcom u oveći svezanj, završila su u vatri u koju ih je nemarnošću bacila njegova stanodavka. Tako je zauvijek nestala jedna velika kulturna vrijednost.

Vrlo zanimljivo bilo je Prepekovo poznanstvo s Albom Vidakovićem koji je veoma cijenio njegov skladateljski opus. Posjećujući svoju majku u Subotici posjećivao je nekada usput i Prepeka u Petrovaradinu. Učinio mu je tri posjeta u razmaku od 1960. do 1963. Pri trećem posjetu 1963. u vrlo zanimljivom razgovoru koji se vodio, Vidaković je zamolio Prepeka da sklada sve tekstove promjenljivih dijelova mise, jer je vjerovao da je Prepek za to najsposobniji. Poslije kraćeg razmišljanja Prepek je odgovorio da to smatra nepotrebnim jer je to već vrlo dobro uradio o. A. Canjuga. Razgovor se u vezi s tim nastavio, no Prepek nije prihvatio taj prijedlog. Razmišljajući danas o tom susretu s Vidakovićem uviđam da je Prepek pogriješio. Radeći od 1967. do 1981. na obnovi crkvenog pjevanja u Petrovaradinu skladao je sve usklike, pripjevne psalme i aleluja kao i molitve vjernika. Bilo bi vrlo korisno kad bi se svi ovi promjenljivi dijelovi mise našli na okupu u jednom od glazbenih priloga ovoga časopisa.

Ovo kratko sjećanje na pojedinosti iz života i rada S. Prepeka mogu završiti primjedbom da možemo biti sretni što smo u našoj sredini imali stvaraoca tako velikih kvaliteta. Svakim danom postajemo svjedoci sve većeg prisustva njegove umjetnosti među nama što nedvojbeno govori u prilog njenoj vrijednosti.

Đuro RAIKOVIC

SLAVONSKA POŽEGA

Mješoviti pjevački zbor župe sv. Terezije u Slav. Požegi, 19. III. o. g. oprostio se od č. s. maestre Lidije Mahovlić koja je po potrebi premještena u Beograd u tamošnju katedralu Krista Kralja.

Sestra Lidija pripada redu časnih sestara Milosrdnica i njezin rad u župi kao orguljašice i zborovođe trajao je punih 6 godina. Svoje osobine vrsnog pedagoga, visoke glazbene kulture, koju je postigla na papinskom Institutu za crkvenu glazbu u Rimu, prenijela je u slikoviti slavonski gradić Požegu i tu počela svojim djelovanjem.

Za vrijeme njezinog neumornog i predanog rada na polju crkvene glazbe postigla je zapažene uspjehe. Tako je osnovala dječji i omladinski pjevački zbor,